

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра фізичної географії та картографії

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-педагогічної
роботи

2020 р.

Робоча програма

АСИСТЕНТСЬКОЇ ПРАКТИКИ

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти
галузь знань
спеціальність
освітня програма

другий (магістерський)

10. Природничі науки

106 Географія

Географія;

Картографія, геоінформаційні системи і
дистанційне зондування Землі

спеціалізація
вид дисципліни
факультет

обов'язкова

геології, географії, рекреації і туризму

2020 / 2021 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою факультету геології, географії, рекреації і туризму

“31” серпня 2020 року, протокол № 14

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: Прасул Ю.І., к. геогр. н., доцент кафедри фізичної географії та картографії;
Пересадько В. А., д. геогр. н., професор кафедри фізичної географії та картографії;
Куліш С. М., д. пед. н., професор кафедри фізичної географії та картографії

Програму схвалено на засіданні кафедри
фізичної географії та картографії

Протокол від “31” серпня 2020 року № 1

Завідувач кафедри фізичної географії та картографії

(підпис)

(Юлія ПРАСУЛ)
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено науково-методичною комісією
факультету геології, географії, рекреації і туризму

Протокол від “31” серпня 2020 року № 13

Голова науково-методичної комісії
факультету геології, географії, рекреації і туризму

(підпис)

Олександр ЖЕМЕРОВ
(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма асистентської практики складена відповідно до освітньо-професійних програм «Географія», «Картографія, геоінформаційні системи та дистанційне зондування Землі» підготовки магістра спеціальності 106 Географія та Положення про проведення практики студентів Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (протокол Вченої ради університету № 4 від 28.03.2018, наказ ректора № 0202-1/145а від 04.04.2018 р.).

Практика є обов'язковим компонентом програми підготовки фахівців із вищою освітою. Практика студентів передбачає безперервність та послідовність її проведення у разі одержання необхідного обсягу практичних знань і умінь відповідно до стандартів освіти.

1. Опис асистентської практики

1.1. Метою асистентської практики є:

формування у студентів системи необхідних педагогічних умінь й навичок, фахових здібностей, особистісно-індивідуального стилю поведінки та діяльності, необхідних для майбутнього викладача закладу вищої освіти в оптимально наближених до роботи за фахом умовах; вдосконалення і втілення на практиці знань і вмінь, набутих при вивченні нормативних і вибіркових дисциплін. Студенти практично знайомляться з усіма напрямками навчально-виховного процесу, його специфічною своєрідністю в різних типах освітніх закладів, набувають досвід самоорганізації педагогічної діяльності.

1.2. Основними завданнями асистентської практики є

ознайомлення студентів безпосередньо у ході навчального процесу з основними формами, принципами і методами викладання географічних дисциплін, з передовим педагогічним досвідом і його практичним опануванням; вивчення методичного досвіду й системи навчальної роботи кафедри і викладачів, до яких на період практики прикріплюються студент; ознайомлення з плануванням та організацією навчальних занять та оволодіння методикою організації та контролю роботи студентів у навчальному процесі; опанування засобів і методів організації та контролю самостійної роботи студентів; оволодіння методикою підготовки до навчальних занять і методикою викладання навчального матеріалу шляхом відвідування лекцій викладачів, самостійного проведення навчальних занять під керівництвом та у присутності викладача; участь у розробці навчальних завдань і матеріалів для поглибленої самостійної роботи студентів, що входять у систему методичного забезпечення навчального процесу, розробка методичного забезпечення освітнього процесу.

1.3. Характеристика асистентської практики:

Кількість кредитів – 10. Загальна кількість годин – 300 годин.

Нормативний модуль. Семестр: 3. Вид контролю: іспит

1.4. Заплановані результати практики. Згідно з вимогами освітньої програми студенти повинні досягти таких результатів:

Сформовані компетентності: базові знання фундаментальних наук в обсязі, необхідному для викладання загально-професійних дисциплін; здатність організувати професійну роботу відповідно до вимог безпеки життєдіяльності й охорони праці; здатність використовувати професійні знання при викладанні фахових дисциплін.

Знання: сучасні концепції географічної освіти та їх відображення у вузівських програмах і підручниках; особливості побудови програм вузівських географічних дисциплін; шляхи реалізації міжпредметних зв'язків; особливості засобів навчання географічних дисциплін; педагогічні ідеї та сучасні педагогічні технології навчання географічних дисциплін у закладі вищої освіти; нестандартні за формою і структурою навчальні заняття у закладі вищої освіти; сучасні вимоги до рівня навчальних досягнень студентів; форми, методи і прийоми організації повторення і перевірки знань і вмінь студентів, автоматизовані форми контролю знань і вмінь; основні форми організації

навчальної роботи у закладі вищої освіти; зміст і методику планування навчальної роботи у закладах вищої освіти; зміст, роль і форми позанавчальної роботи викладача закладу вищої освіти.

Уміння: використовувати наукові принципи, методи і закони при підготовці й читанні лекцій, проведенні практичних, лабораторних чи семінарських занять; складати індивідуальний план викладача, завчасно готувати лекції, семінарські заняття, предметно аналізувати та узагальнювати навчальний матеріал, правильно оформляти конспект заняття, об'єктивно оцінювати виступи на заняттях студентів; працювати з науковою, навчальною і публіцистичною літературою, підбирати літературні джерела до теми занять; вміти організувати і провести нестандартне заняття (круглий стіл, диспут, вікторина, колоквиум тощо), здійснювати методичне забезпечення дисциплін.

2. Зміст та організація проведення асистентської практики

Навчальна робота

Тема 1. Організація навчально-методичного процесу. Особливості методичної роботи кафедри. Система навчально-методичної роботи викладача закладу вищої освіти. Навчальні плани, програми та інша документація кафедри. Оформлення навчальної лабораторії кафедри.

Тема 2. Викладання дисципліни. Особливості побудови курсу. Використання наукових принципів, методів і законів при підготовці й читанні лекцій і проведенні семінарських занять. Планування лекцій та практичних занять. Особливості побудови лекційного/практичного заняття, підбір наочних матеріалів, розробка презентацій. Самостійне проведення студентами навчальних занять (лекцій, семінарів, практичних або лабораторних робіт) у закладі вищої освіти із застосуванням ефективних методів навчання. Проведення консультацій: індивідуальних та групових. Перевірка та оцінювання практичних і модульних робіт студентів

Методична робота

Тема 1. Методична робота. Аналіз методичного забезпечення дисципліни. Виготовлення дидактичного матеріалу та наочних посібників для проведення занять. Розробка структури методичного посібника. Підбір матеріалів, укладання моделей. Компонування методичного посібника. Апробація його окремих тем.

Виховна робота

Тема 1. Організація виховного процесу. Система виховної роботи кафедри, факультету. Профспілкова й дозвіллева робота у студентських групах. Виховна робота куратора. Виконання обов'язків помічника куратора. Проведення заходів як дискусії, колоквиуми щодо сучасних проблем суспільного життя, проведенням культмасових заходів тощо. Проведення різноманітних виховних та пізнавальних заходів із географії.

Один із розділів практики обирається для поглибленої роботи, але виконання усіх розділів має бути обов'язковим. За умови значного навчального навантаження викладача студент може провести 2 лекційних та 2 практичних заняття, тоді методична робота може бути представлена методичним забезпеченням тільки проведених занять. За умови значного методичного навантаження викладача-керівника практики, студент може провести мінімум 1 навчальне заняття, але як результат практики має бути представлений потужне методичне забезпечення дисципліни чи окремого її розділу.

3. Вимоги до баз асистентської практики

Базою проведення асистентської практики є кафедра фізичної географії та картографії факультету геології, географії, рекреації і туризму Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. За додатковими угодами можливо за згодою студента та викладача проведення асистентської практики в іншому закладі вищої освіти.

4. Індивідуальні завдання з практики

Усі завдання студента є індивідуальними, за консультацією та узгодженням з керівником практики.

5. Вимоги до звіту про асистентську практику

Звіт про асистентську практику має містити такі елементи (один варіант на вибір, або комбінація варіантів за узгодженням із загальним керівником практики по кафедрі фізичної географії та картографії):

- повна розробка, розширений план і тези 2 лекційних занять, презентаційні матеріали до них, повна розробка 2 практичних (лабораторних, семінарських) занять, презентаційні матеріали до них, план-розробка виховного заходу. Усі матеріали мають бути оцінені і підписані керівником практики від кафедри фізичної географії та картографії.

- повна розробка, розширений план і тези навчального заняття, презентаційні матеріали до нього, план-розробка виховного заходу, суттєва методична розробка для супроводу певної дисципліни або окремого розділу за умови можливості погодження науково-методичною комісією ХНУ імені В. Н. Каразіна. Усі матеріали мають бути оцінені і підписані керівником практики від кафедри фізичної географії та картографії.

6. Підбиття підсумків асистентської практики

Захист результатів асистентської практики проходить у вигляді оприлюдненого захисту отриманих результатів на засіданні кафедри фізичної географії та картографії.

7. Критерії оцінювання результатів асистентської практики

За умови виконання навчального навантаження:

Проведення лекцій – від 0 до 20 балів,

Проведення практичних занять – від 0 до 20 балів,

Розробка виховного заходу – 5 балів;

Розробка методичного супроводу навчальних занять – 15 балів;

Екзамен (захист результатів практики) – 40 балів.

Загальна кількість балів – 100 балів.

Оцінювання проведених залікових лекційного та практичного (лабораторного, семінарського) занять проводиться викладачем-індивідуальним керівником практики за наступними критеріями:

- дотримання етапів заняття та хронологічного обмеження кожного з них – 1-2 бали;
- дотримання структури матеріалу, що подається, і послідовності його викладання – до 3 балів (недотримана, є відхилення, повністю дотримана);
- дотримання вимог до лекційних (практичних, лабораторних, семінарських) занять щодо науковості, доступності, стилю, систематизації інформації, аргументацій, наявності творчих питань чи завдань тощо – до 3 балів (недотримані, є відхилення, повністю дотримані);
- вільне володіння інформацією – до 6 балів (читає, на запитання не може дати відповідь → розповідає, користуючись часто конспектом, пояснює окремі моменти → розповідає, пояснює, відповідає аргументовано на запитання);
- стиль, культура мовлення, інтонація тощо – 1-3 бали;
- контакт зі студентами – 3 бали.

Оцінювання виховного заходу – 5 балів;

- відповідність обраної теми та стилю віковій категорії – 1 бал;
- дотримання структури і рекомендацій щодо проведення виховних заходів у закладах вищої освіти – 1 бал;
- виконання окремих обов'язків куратора групи, що вивчається, проведення кураторської години - 2 бал;

- організація взаємодії практиканта зі студентами – 1 бал.

Оцінювання розробки методичного супроводу проведених навчальних занять – 15 балів:

- зміст, вимоги і критерії оцінювання визначає викладач особисто, враховуючи самостійність і авторство розробок, творчий підхід, можливість подальшого впровадження у навчальний процес.

Екзамен (захист результатів практики) – 40 балів:

- наявність повного пакету звітної документації, оформленої за вимогами – 5 балів;
- дотримання термінів проведення занять та здачі звітної документації – від 1 (є затримка у здачі звітних матеріалів більше ніж місяць) до 5 балів (дострокове подання матеріалів);
- наявність і якість детального конспекту лекційного залікового заняття – до 4 балів;
- наявність і якість детального конспекту практичного (лабораторного, семінарського) залікового заняття – до 4 балів;
- наявність і якість презентації на лекції (презентація текстова або з ілюстраціями) – до 3 балів;
- наявність і якість презентації на практичному, лабораторному або семінарському занятті (презентація текстова або з ілюстраціями) – до 3 балів;
- відвідування занять інших студентів-практикантів, подання аналізу проведених ними занять та заходів – до 3 балів за кожне відвідуване заняття, але не менше 1 обов'язково;
- відвідування заходів, що організовує кафедра у період практики – до 5 балів;
- звітування з практики – 8 балів.

За умови виконання суттєвого методичного супроводу дисципліни:

Проведення навчального заняття – від 0 до 20 балів,

Розробка виховного заходу – 5 балів;

Розробка методичного супроводу дисципліни або окремого її розділу – 35 балів;

Екзамен (захист результатів практики) – 40 балів.

Загальна кількість балів – 100 балів.

Оцінювання проведеного заняття проводиться викладачем-індивідуальним керівником практики за наступними критеріями:

- дотримання етапів заняття та хронологічного обмеження кожного з них – 1-2 бали;
- дотримання структури матеріалу, що подається, і послідовності його викладання – до 3 балів (недотримана, є відхилення, повністю дотримана);
- дотримання вимог до лекційних (практичних, лабораторних, семінарських) занять щодо науковості, доступності, стилю, систематизації інформації, аргументацій, наявність творчих питань чи завдань тощо – до 3 балів (недотримані, є відхилення, повністю дотримані);
- вільне володіння інформацією – до 6 балів (читає, на запитання не може дати відповідь → розповідає, користуючись часто конспектом, пояснює окремі моменти → розповідає, пояснює, відповідає аргументовано на запитання);
- стиль, культура мовлення, інтонація тощо – 1-3 бали;
- контакт зі студентами – 3 бали.

Оцінювання виховного заходу – 5 балів;

- відповідність обраної теми та стилю віковій категорії – 1 бал;
- дотримання структури і рекомендацій щодо проведення виховних заходів у закладах вищої освіти – 1 бал;
- виконання окремих обов'язків куратора групи, що вивчається, проведення кураторської години - 2 бал;
- організація взаємодії практиканта зі студентами – 1 бал.

Оцінювання розробки методичного супроводу проведених навчальних занять – 35 балів:

- зміст, вимоги і критерії оцінювання визначає викладач особисто, враховуючи самостійність і авторство розробок, творчий підхід, можливість подальшого впровадження у навчальний процес. Бали від 20 до 35 можливі тільки за умови подання розробки до ухвалення науково-методичною комісією Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Екзамен (захист результатів практики) – 40 балів:

- наявність повного пакету звітної документації, оформленої за вимогами – 5 балів;
- дотримання термінів проведення занять та здачі звітної документації – від 1 (є затримка у здачі звітних матеріалів більше ніж місяць) до 5 балів (дострокове подання матеріалів);
- якість методичного супроводу дисципліни, проходження його на предмет наявності запозичень, відповідність навчальному плану та робочій програмі дисципліни – до 10 балів;
- наявність і якість детальної розробки заняття – до 2 балів;
- наявність і якість презентації – до 3 балів;
- відвідування занять інших студентів-практикантів, подання аналізу проведених ними занять та заходів – до 3 балів за кожне відвідуване заняття, але не менше 1 обов'язково;
- відвідування заходів, що організовує кафедра у період практики – до 5 балів;
- звітування з практики – 7 балів.

8. Методи контролю та схема нарахування балів

Передбачені методи контролю: теоретичний захист отриманих результатів, підсумковий контроль отриманих знань і умінь, участь в дискусіях, перевірка розробок лекцій та конспектів практичних робіт.

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання							Екзамен	Сума
Розділ 1		Розділ 2	Розділ 3	Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Індивідуальне завдання	Разом		
T1	T2	T3	T1					
-	40	15	5	-		60	40	100
-	20	35	5	-		60	40	100

Сумарна оцінка за практику виставляється за такою системою:

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види діяльності протягом практики	Оцінка
90 – 100	відмінно
70-89	добре
50-69	задовільно
1-49	незадовільно

9. Рекомендована література

Базова література

1. Коротяєв Б.І. та ін. Педагогіка вищої школи: Навч. посібник. - К.: НМК ВО, 1990.
2. Михайловский В.А. Педагогика высшей школы: Учеб. пособие. - Х.: ХГУ, 1991.

3. Нечепоренко Л.С. Організація і проведення асистентської педагогічної практики: Метод. рекомендації. – Харків: ХНУ, 2009.
4. Нечепоренко Л.С. Про педагогічну майстерність. - Харків: ХДУ, 1995.
5. Освітні технології: Навч.-метод. посіб. / За ред. О.М. Пєхоти. - К.: А.С.К., 2001.
6. Педагогічні технології: Навч. посіб. для вузів / О.С. Падалка, А.М. Нісімчук, І.О. Смолюк та ін. – К. : Укр. енциклопедія, 1995.
7. Питюков В.Ю. Основы педагогической технологии: Учеб-метод. пособие. – М.: Гном и Д., 2001.
8. Старченко Т.Я. та ін. Вища школа на шляху оновлення. - Львів: Світ, 1991.

Допоміжна література

1. Комплект шкільних підручників, атласів, робочих зошитів, контурних карт з географії 5-10 класів.
  2. Ксензова Г.Ю. Перспективные школьные технологии. - М.: Педагог, общ-во России, 2000.
  3. Методика викладання географії в школі: Навч. посіб. / За ред. С.Г. Коберніка. - К.: Стафед-2, 2000.
  4. Настільна книга молодого вчителя географії та економіки / Укл. О.М. Саввич. – Харків: Ранок, 2010.
  5. Усе для атестації вчителя географії та економіки: Норм.-правові документи. – Харків: Ранок, 2010.
- Журнали: «Географія та основи економіки в школі», «География в школе», «География и экология в школе XXI века», «Вестник высшей школы», ін.